

Tadeusz Polak

Organizacja służb inwestycyjnych dla prac konserwatorsko-budowlanych w Polsce

---

Ochrona Zabytków 29/1 (112), 9-17

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ORGANIZACJA SŁUŻB INWESTYCYJNYCH DLA PRAC KONSERWATORSKO-BUDOWLANYCH W POLSCE

Do niezwykle trudnych zagadnień związanych z ochroną zabytków po 1945 r. zaliczyć należy m. in. przygotowanie niezbędnej dokumentacji konserwatorskiej, prawnej i technicznej dla prac konserwatorsko-budowlanych oraz znalezienie dla tych prac wykonawcy. Nadzór techniczny i konserwatorski oraz prawidkowe rozliczenie wykonanych prac stanowiło dla służby konserwatorskiej poważny problem.

Reaktywowane urzędy Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków (WKZ) nie mogły sprostać tym nowym zadaniom, gdyż funkcji inwestora nie sprawowały nigdy i nie były przygotowane do pełnienia dodatkowych obowiązków. Funkcję tę przejęły częściowo organizacje prowadzące całokształt prac związanych z odbudową kraju.

W 1945 r. powołano Ministerstwo Odbudowy oraz Warszawską Dyрекcję Odbudowy¹, która sprawowała nadzór i kierownictwo nad pracami wykonywanymi na obszarze Warszawy. W tym samym czasie dla sporządzania dokumentacji technicznej, planów regionalnych i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz planowania gospodarczego powołane zostało Biuro Odbudowy Stolicy (BOS)². Już 23.III.1945 r. kierownik Wydziału Architektoniczno-Zabytkowego BOS-u zaproponował program pracy wydziału na pierwszy rok działalności³.

W 1946 r. utworzono Dyрекcję Odbudowy w Gdańsku⁴, Poznaniu⁵, Wrocławiu⁶, Szczeci-

nie⁷. W organizacjach tych powstały specjalistyczne pracownie projektowo-badawcze dla prac w zabytkowych obiektach architektury i budownictwa. Pracownie początkowo uzupełniały nieliczną służbą konserwatorską, a następnie zasilają ją w wyspecjalizowaną kadre. Stanisław Żaryn⁸ tak charakteryzuje okres odbudowy na przykładzie pracy BOS-u:

„Wydział Architektury Zabytkowej BOS-u spełniał na początku swego istnienia rozliczne funkcje, był biurem projektowym, zleceniodawcą, inwestorem, sprawował nadzór i pełnił równocześnie obowiązki Urzędu Konserwatorskiego”.

Wspomnieć również należy o zapoczątkowaniu przez BOS masowego oznakowania ruin i obiektów zabytkowych specjalnymi tablicami, ostrzegającymi przed rozbiorczą obiektów⁹.

Pozytywnie została oceniona także działalność Wrocławskiej Dyрекcji Odbudowy, która w latach 1946—1949 prowadziła na zlecenie Urzędu Konserwatorskiego wszystkie prace związane z przygotowaniem inwestycji oraz nadzorem nad realizacją prac budowlano-konserwatorskich¹⁰.

Henryk Kondziela¹¹ z kolei wysoko ocenił udział Poznańskiej Dyрекcji Odbudowy w ratowaniu obiektów zabytkowych.

Zmiany polityczne i własnościowe, jakie zaszły w Polsce po 1945 r., nałożyły na służbę konserwatorską dodatkowe obowiązki. Musiała ona za-

¹ Dziennik Urzędowy Ministra Odbudowy, Nr 2, poz. 24, z 12.IV.1946 o powołaniu Warszawskiej Dyрекcji Odbudowy (WDO). Statut dla WDO został zatwierdzony przez ministra odbudowy w dniu 25.III.1948 Dz. U. MO, Nr 10, poz. 72.

² Dz. U. MO, Nr 2 z 12.IV.1946, art. 6. Statut BOS został zatwierdzony Zarządzeniem ministra odbudowy z dnia 19.VII.1948 (Mon. Polski, Nr A-63, poz. 944).

³ Praca zbiorowa, *Warszawa Stolica Polski Ludowej*, Instytut Historii PAN, z. 2, Warszawa 1972, s. 271.

⁴ Gdańska Dyрекcja Odbudowy (GDO) — Rozporządzenie ministra odbudowy z 12.I.1946, Dz. U. R. P., Nr 5, poz. 48, § 1 i § 2 — obszar działania GDO zostaje określony na Gdańsk, Gdynię, Sopot i Elbląg.

⁵ Dz. U. R. P., Nr 5, poz. 48, § 1 i § 2.

⁶ Dz. U. R. P., Nr 5, poz. 48, § 1 i § 2.

⁷ Zarządzenie ministra odbudowy z 11.VII.1946 o zasięgu terytorialnym i zakresie działalności Szczecińskiej Dyрекcji Odbudowy, Dz. U. M. O., Nr 3, poz. 43. W § 1 podano obszar działania: Szczecin, Dąbie, Świnoujście.

⁸ S. Żaryn, *Trzynaście kamienic staromiejskich*, PWN, Warszawa 1972, s. 99.

⁹ T. Polak, *Oznakowanie zabytków architektonicznych i budownictwa w Polsce*, „Ochrona Zabytków”, nr 2, 1974, s. 116; J. Zachwatowicz, *Ochrona Zabytków w Polsce*, „Wydawnictwo Polonia”, Warszawa 1965.

¹⁰ A. Krzywobłocki, *Dziesięć lat pracy konserwatorskiej w woj. wrocławskim*, „Ochrona Zabytków”, nr 1, 1955, s. 53.

¹¹ H. Kondziela, *Stare Miasto w Poznaniu*, Poznań 1971, s. 54.

1. Warszawa, ul. Krzywe Koło, widok ruin z lotu ptaka, stan z 1948 r. (fot. Z. Sempoliński, ze zb. ODZ)

1. Warsaw, Krzywe Koło Street, aerial view of ruins, state of 1948

biegać o fundusze, szukać dla obiektów odpowiednich użytkowników, szukać wykonawców prac i zajmować się wieloma innymi sprawami.

Do tego typu działań służba ta nie była przygotowana. Dlatego też zaczęły narastać różne formy organizacji uzupełniającej WKZ. Na przykład w Krakowie powstało w 1945 r. Biuro Architektury Zabytkowej przy Wydziale Budownictwa Zarządu Miejskiego¹². W Poznaniu w 1946 r. na wniosek Konserwatora Wojewódzkiego utworzono specjalną pracownię architektoniczną przy Wydziale Planowania i Rozbudowy Miasta¹³. Podobne pracownie powołano w Gdańsku, Wrocławiu i Szczecinie. Prowadziły one nie tylko prace projektowe, ale również planistyczno-inwestycyjne.

Po rozwiązaniu w latach 1948—1949 Dyrekcji Odbudowy, powstały na terenie całego kraju Dyrekcje Budowy Osiedli Robotniczych (DBOR). Od początku jednak niechętnie brały one od Wojewódzkich Konserwatorów Zabyt-

ków prowadzenie inwestycji, głównie z powodu wskaźników ekonomicznych, jakie musiały uzyskać za 1 m² powierzchni budynku. Podobnie niechętnie inwestowały DBOR-y w ocalałe obiekty zabytkowe własne środki finansowe. Jerzy Stankiewicz¹⁴ tak scharakteryzował ten okres na przykładzie prac prowadzonych w Gdańsku. „Powstała paradoksalna sytuacja, w której niemal wyłączny inwestor na terenie Gdańska — DBOR — miał grube pieniądze na rekonstrukcję całych bloków od fundamentów, a nie mógł objąć zasięgiem swej akcji obiektów wymagających stosunkowo niewielkich nakładów finansowych na odnowienie czy remont”.

W 1956 r. został opracowany przez Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków (CZMiOZ) memoriał dla Komisji Sejmowej¹⁵ pt. „W sprawie ochrony zabytków w Polsce”, w którym wskazano na trudności we współpracy z DBOR-ami i wynikające stąd ujemne skutki dla ochrony zabytków. Trudności te występo-

¹² J. Lepiarczyk, *Stan i potrzeby Krakowa w zakresie ratownictwa i konserwacji zabytków*, „Ochrona Zabytków”, nr 3, 1955, s. 198.

¹³ H. Kondziela, o.c., s. 54.

¹⁴ J. Stankiewicz, *Uwagi o odbudowie zespołu*

zabytkowego Gdańska, „Ochrona Zabytków”, nr 3—4, 1959, s. 16f; A. Krzywobłocki, o. c., s. 55.

¹⁵ *W sprawie ochrony zabytków w Polsce*. Memoriał opracowany przez CZM i OZ dla Komisji Sejmowej, „Ochrona Zabytków”, nr 1, 1957.

wały także w innych kwestiach, np. DBOR-y nie rozumiały potrzeby opracowywania studiów historycznych dla planów szczegółowych dzielnic zabytkowych¹⁶. Realizacja odbudowy i zabezpieczeń ocalałych po wojnie obiektów zabytkowych oraz bieżące prace konserwatorskie spowodowały wydanie wielu aktów prawnych, które służyły i służą częściowo nadal ochronie zabytków. Ukazały się również zarządzenia dotyczące kosztorysowania i trybu zatwierdzania dokumentacji techniczno-kosztorysowej¹⁷. Ujęte w tych zarządzeniach obowiązki inwestycyjne obciążały służbę konserwatorską.

W zarządzeniu Ministerstwa Kultury i Sztuki (MKiS) nr 113 z 1958 r.¹⁸ w p. 9 i 10 wymienione zostały następujące obowiązki służby konserwatorskiej:

a) nadzór ekonomiczny i konserwatorski nad wszelkimi pracami przy obiektach zabytko-

¹⁶ A. Krzyszkowski, *Znaczenie studiów historycznych dla planów zagospodarowania przestrzennego miast*. „Ochrona Zabytków”, nr 2, 1954, s. 71.

¹⁷ K. Sasaki, S. Żaryn, *Odbudowa i konserwacja zabytków architektury i budownictwa*, „Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków”, ser. B. t. XXIII, Warszawa 1968, s. 138.

¹⁸ Zarządzenie MKiS nr 113 z dnia 21.VI.1958, „Biuletyn MKiS”, nr 11, poz. 107.

wych, wykonywanymi zarówno z kredytów inwestycyjnych, jak i remontowych;

b) współdziałanie z właściwymi władzami terenowymi przy ustalaniu planów gospodarczych i inwestycyjnych;

c) opracowywanie rocznych i wieloletnich planów prac konserwatorskich;

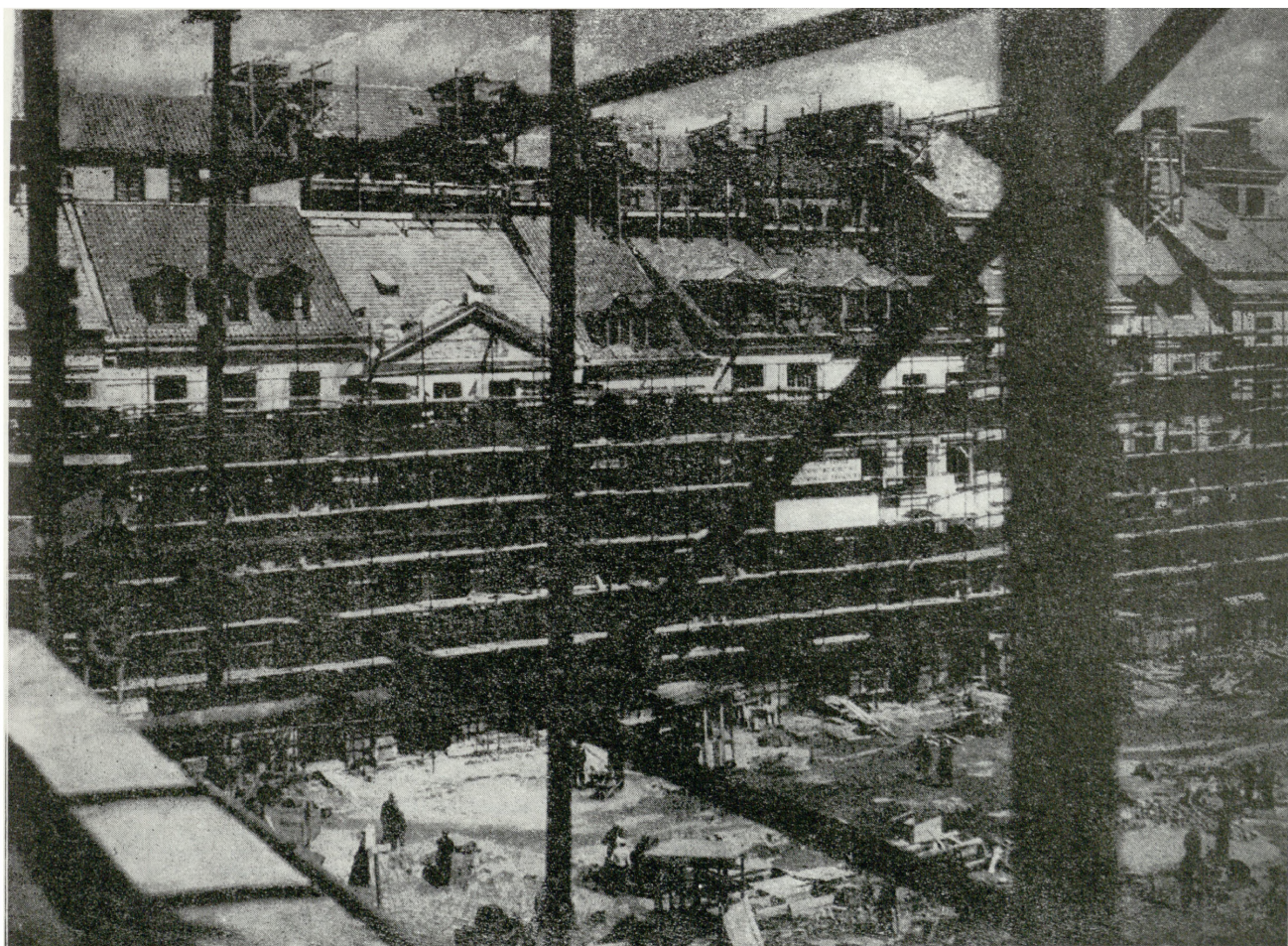
d) zatwierdzanie wszelkiej dokumentacji konserwatorskiej, historycznej i technicznej.

Zarządzenie to, znowelizowane w latach 1966 i 1973¹⁹, nałożyło ponownie na służbę konserwatorską obowiązki inwestora dla obiektów zabytkowych finansowanych z budżetu centralnego czy też terenowego.

W tej sytuacji poszczególne urzędy konserwatorskie zaczęły samodzielnie szukać sposobów organizacyjnego rozwiązania tego problemu lub starać się o inwestorów zastępczych. W Kielcach np. obciążono tą funkcją Brygadę Wykonawstwa Robót Konserwatorskich przy WKZ²⁰,

¹⁹ Zarządzenie MKiS nr 62 z dnia 30.IV.1966, Dz. U. MKiS, Nr 6, poz. 50; Zarządzenie MKiS Nr 50 z dnia 8.VI.1973 w sprawie wytycznych dotyczących zakresu działania Wydziału Kultury PWRN, Dz. U. MKiS z dnia 2.VIII.1973, Nr 9.

²⁰ Protokół z kontroli NIK przeprowadzonej w WKZ-Kielce w okresie 1959—1961, syg. akt 1266/65 — OK/Ks/7/z/59.

2. Warszawa, Rynek Starego Miasta w trakcie odbudowy w 1953 r. (fot. Z. Siemaszko, ze zb. ODZ)

2. Warsaw, reconstruction works of the Old Town Market-Place, state of 1953

działającą w latach 1956—1960. Natomiast Kierownictwu Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu²¹ nadano uprawnienia sprawowania nadzoru inwestorskiego nad pracami prowadzonymi we własnym zakresie albo przez innych wykonawców w obiektach podległych Państwowym Zbiorom Sztuki na Wawelu. Próba odciążenia służby konserwatorskiej było także powoływanie dla niektórych obiektów Pełnomocników Ministra Kultury i Sztuki. Do zadań pełnomocnika należało, między innymi, właściwe przygotowanie inwestycji, czuwanie nad prawidłowym przebiegiem prac konserwatorsko-technicznych oraz prawidłowością rozliczeń finansowych. Pełnomocnicy powołani zostali dla wielkich realizacji konserwatorskich²² w Nieborowie, Krasiczynie, Malborku.

Na ogólnopolskiej konferencji konserwatorskiej w Radziejowicach w 1967 r. postulowano m. in., aby funkcję inwestora zastępczego przejęły na siebie Pracownie Konserwacji Zabytków (PKZ)²³.

Starania PKZ o powołanie specjalistycznej służby inwestycyjnej dla potrzeb urzędów konserwatorskich i innych użytkowników obiektów zabytkowych, wobec stanowiska MKiS, nie zostały uwieńczone sukcesem. Problemy te nie doczekały się uporządkowania do dzisiaj.

Małgorzata Szejnert w artykule pt. *Los zabytków*²⁴, pisząc o pracy i kłopotach jednego z WKZ, stwierdza: „Konserwator sam jest także inwestorem i lepiej nie mówić, jak się czuje w tej roli. Nie zna się na procesie inwestycyjnym, nie wie jak się wierci studnie głębokie, nie umie się dogadywać z wykonawcą, nie zna zawiłości prawnych i administracyjnych, jakie na inwestora czyhają. A wyręczyć się nikim nie może. Dyrekcja Inwestycji Miejskich nie chce się podjąć roli inwestora zastępczego, a wydziały kultury, w których tkwi komórka konserwatorska, nie mają własnych zarządów inwestycji. Tymczasem stosunki między inwestorem a wykonawcą coraz bardziej się biurokratyzują i coraz trudniej się we wszystkim połączyć”.

Zarząd Inwestycji Obiektów Kultury. W Warszawie na skutek braku instytucji, która by zastępczo przygotowywała i prowadziła inwestycje w obiektach zabytkowych, po likwidacji BOS-u, powołano w 1955 r. Zarząd Inwestycji Obiektów Zabytkowych m. st. Warszawy (ZIOZ)²⁵. Głównym zadaniem powstałej insty-

tucji było prowadzenie prac inwestycyjnych w zespole pałacowym Wilanowa, a następnie pałacu w Łazienkach, murów obronnych Starego Miasta, Królikarni, pałacu Szustra, pałacu w Radziejowicach, zespołu pałacowego w Nieborowie-Arkadii. Rozpoczęto również przygotowania dokumentacji Zamku Królewskiego w Warszawie oraz wielu innych obiektów zabytkowych w Warszawie²⁶. O dobrej pracy ZIOZ pisał Władysław Terlecki z okazji rocznej działalności wykonawstwa PKZ w Wilanowie²⁷, wysoko oceniony został ZIOZ po zakończeniu prac w Nieborowie²⁸.

W 1968 r. nastąpiła reorganizacja Zarządu, poprzez połączenie z Zarządem Inwestycji Obiektów Kultury powstał Zarząd Inwestycji Obiektów Kultury (ZIOK)²⁹. Nowa jednostka została uprawniona do pełnienia funkcji inwestora bezpośredniego dla inwestycji realizowanych z planu centralnego MKiS. Oprócz prowadzonych inwestycji w obiektach zabytkowych przejęła też prowadzenie prac związanych z nowymi obiektami resortu kultury, m. in. z budową Biblioteki Narodowej. Wysoko wyspecjalizowany zespół pracowników zatrudnionych w ZIOK nie przekraczał 30 osób.

Na przełomie lat 1970—1971 wystąpiły trudności finansowe i etatowe w MKiS, w związku z czym wysunięto propozycję likwidacji tej zasłużonej dla ochrony zabytków instytucji. Zarząd PKZ wystąpił o przekazanie ZIOK do organizacji PKZ³⁰. Z chwilą włączenia ZIOK do PKZ działalność jego została oparta na pełnym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym. W związku z tym opracowano projekt zarządzenia MKiS³¹, w którym proponowano zwiększyć zakres prac wykonywanych przez ZIOK do:

- a) inwestora bezpośredniego dla inwestycji centralnych MKiS;
- b) inwestora zastępczego dla inwestycji i kapitalnych remontów obiektów zabytkowych;
- c) nadzoru techniczno-inwestycyjnego.

²¹ Zarządzenie MKiS Nr 27 z dnia 18.X.1958, „Biuletyn MKiS”, Nr 15, poz. 163.

²² Zarządzenie MKiS nr 195 z dnia 15.XI.1952, „Biuletyn MKiS”, Nr 19, poz. 151; Zarządzenie MKiS Nr 89 z dnia 30.VII.1963, Dz. Urzęd. MKiS, Nr 6, poz. 63.

²³ M. Paździór, *Ogólnopolska Konferencja Konserwatorstwa w Radziejowicach*, „Ochrona Zabytków”, nr 3, 1967, s. 55.

²⁴ M. Szejnert, *Los zabytków*, „Literatura”, nr 7 (157) z dnia 13.II.1975.

²⁵ Zarządzenie MKiS nr 33 z dnia 24.II.1965 w sprawie utworzenia Zarządu Inwestycji Obiektów Zabytkowych m. st. Warszawy.

²⁶ Zarząd Inwestycji Obiektów Kultury, nowa jednostka organizacyjna na prawach Oddziału PP Pracownie Konserwacji Zabytków. Biuletyn Informacyjny PKZ, Dz. ZO — 1/29, Warszawa 1971.

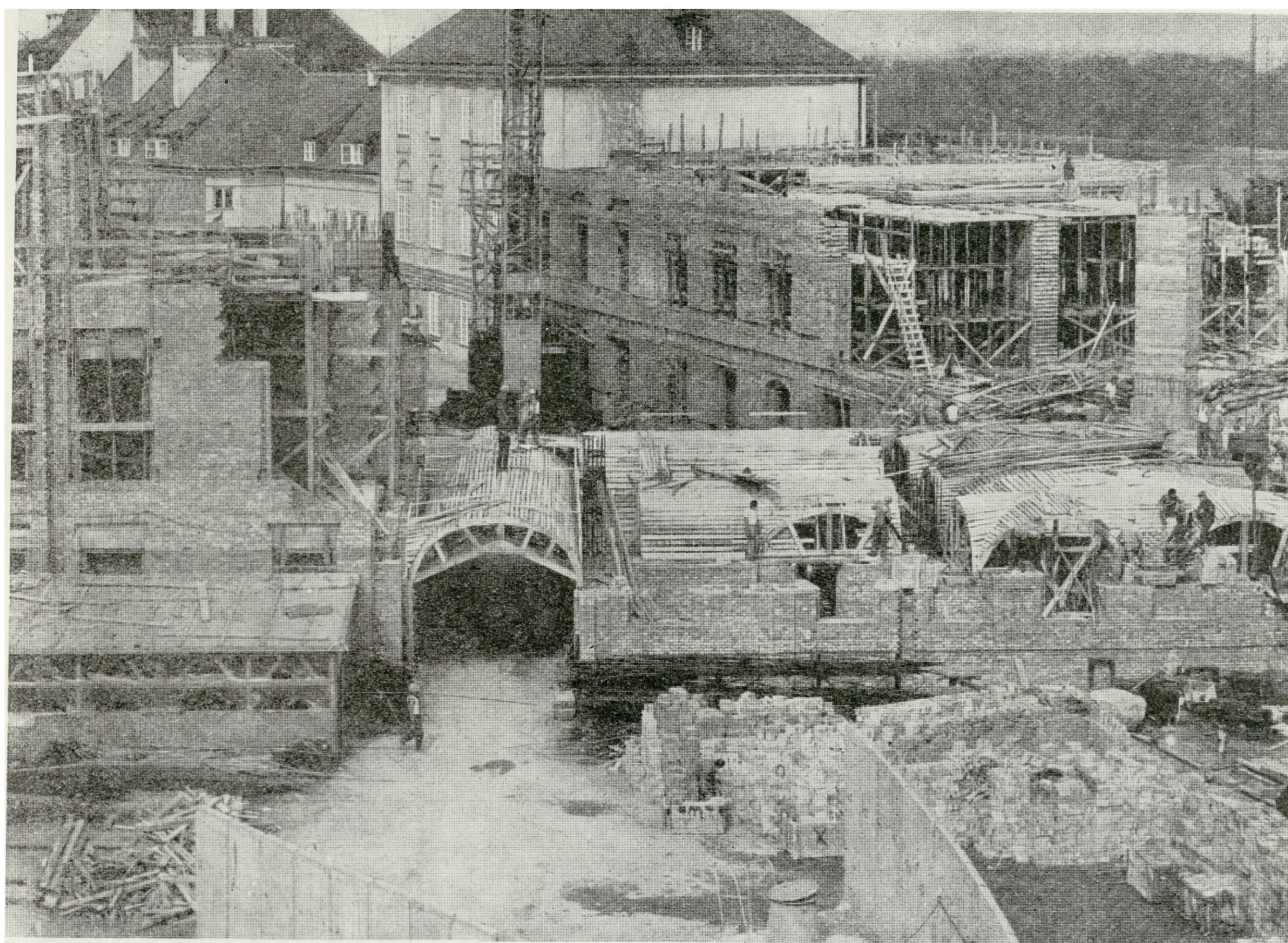
²⁷ W. Terlecki, *Rok pracy działu robót budowlano-konserwatorskich Pracowni Konserwacji Zabytków*, „Ochrona Zabytków”, nr 3, 1956, s. 151.

²⁸ *Nieborów — księga pamiątkowa*, praca zbiorowa, Muzeum Narodowe, Warszawa 1970, ss. 81—82.

²⁹ Zarządzenie MKiS nr 21 z dnia 28.II.1968 w sprawie połączenia Zarządu Inwestycji Obiektów Zabytkowych i Zarządu Inwestycji Obiektów Kultury m. st. Warszawy w Zarząd Inwestycji Obiektów Kultury.

³⁰ Zarządzenie MKiS Nr 49 z dnia 30.VI.1971 w sprawie połączenia Zarządu Inwestycji Obiektów Kultury z PKZ.

³¹ Projekt Zarządzenia MKiS w sprawie uprawnień z zakresu działania Oddziału PKZ pod nazwą Zarząd Inwestycji Obiektów Kultury (pismo Zarządu PKZ do MKiS — L. dz. ZPO/1/27/1379/72 z dnia 20.IV.1972.

3. Warszawa, prace przy odbudowie Zamku Królewskiego, stan z 1973 r. (fot. W. Styliński)

3. Warsaw, reconstruction works of the Royal Castle, state of 1973

Przewidziano możliwość powołania przy ZIOK pracowni projektowych dla opracowywania założeń techniczno-ekonomicznych oraz przyjmowania nadzoru nad pracami konserwatorskimi wykonywanymi przy zabytkach ruchomych.

Dopuszczono też możliwość powoływania delegatur na terenie kraju, głównie dla zabytkowych zespołów miejskich³². Propozycje pozostały bez odpowiedzi. W 1973 r. decyzją ministra kultury i sztuki wyłączono ZIOK z organizacji PKZ³³, a następnie został on rozwiązany³⁴. Tym samym zaprzeczono wielki dorobek i możliwość rozbudowy na terenie całego kraju specjalistycznej służby inwestycyjnej, tak bardzo potrzebnej dla prawidłowej ochrony i konserwacji zabytków.

Organizacja służb inwestycyjnych dla zabytkowych zespołów miejskich. Po okresie wielkich przedsięwzięć konserwatorskich, do których na-

leży zaliczyć odbudowę zniszczonych zabytkowych zespołów miejskich, przedsięwzięcie realizowanych głównie przez służby inwestycyjne powołane do odbudowy zniszczonych miast, nastąpił okres rozproszenia prac konserwatorskich. Tymczasem od 1960 r. zaczęły narastać potrzeby konserwacji i porządkowania całych zespołów staromiejskich nie zniszczonych przez wojnę. Wystąpił jednocześnie dotkliwy brak specjalistycznej służby inwestycyjnej dla podjęcia tak poważnych prac konserwatorskich, prawnych, własnościowych, dokumentacyjnych, planistycznych i technicznych.

Przykładem samotnych poszukiwań stworzenia organizacji służby inwestycyjnej dla zespołu staromiejskiego jest Zamość.

W latach 1964—1970 w Zamościu wykonano prac konserwatorsko-budowlanych na sumę 64 miliony złotych³⁵, wykorzystując przy tym w minimalnym stopniu potencjał przedsiębiorstw działających na terenie miasta. Na lata 1971—1975 przyznano natomiast Uchwałą PWRN w

³² T. Polak, *Struktura organizacyjna PP Pracowni Konserwacji Zabytków*, Materiały Organizacyjne ZIOK-PKZ, Warszawa 1971.

³³ Zarządzenie MKiS Nr 30 z dnia 21.IV.1973.

³⁴ Zarządzenie MKiS Nr 85 z dnia 12.X.1973, Dz. U. MKiS z dnia 31.X.1973, Nr 11.

³⁵ Wniosek o powołaniu Biura do Spraw Kompleksowej Rewaloryzacji Zespołu Staromiejskiego m. Zamościa PMRN w Zamościu — grudzień 1971.

Lublinie³⁶ sumę 330 milionów złotych. Realizacja tej uchwały napotkała od razu olbrzymie trudności, głównie z powodu braku przygotowanej służby inwestycyjnej. W związku z tym podjęto próbę zorganizowania zespołu inwestycyjnego przy PMRN; wzorowano się tu na istniejącym zespole w Krakowie. Zamierzenia tego jednak nie zrealizowano, bowiem przepisy nie pozwoliły na zwiększenie odpowiedniej liczby etatów i funduszu płac. Podejmując dalsze próby, wydzielono kilka etatów z Pracowni Urbanistycznej oraz z Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych (MZBM), co pozwoliło na stworzenie małej komórki inwestycyjnej dla spraw odnowienia Zamościa. W wniosku o powołanie Biura do Spraw Renowacji, PMRN w Zamościu tak scharakteryzowało sytuację w zakresie służb inwestycyjnych dla staromiejskich zespołów zabytkowych: „Problem służby inwe-

Służby inwestycyjne dla obiektów zabytkowych w okresie 1945—1975

Lp.	Nazwa instytucji	do 1939	1945—1950	1951—1960	1961—1970	1971—nadal
1	Kierownictwo Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu					→
2	Dyrekcje Odbudowy Miast		→			
3	Dyrekcja Budowy Osiedli Robotniczych			→		
4	Zarząd Inwestycji Obiektów Kultury (tylko Warszawa)			→		
5	Zespół do Spraw Renowacji w Krakowie				→	
6	Zamość — różne formy organizacji inwestycji				→	
7	Wojewódzki (Miejski) Konserwator Zabytków — różne formy organizacji inwestycji		→			
8	Centralny Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków		→			

storskiej, jej organizacja, struktura i zakres kompetencji jest nie rozwiązany do końca w skali kraju w stosunku do procesu inwestorskiego w ogóle, a w odniesieniu do remontów istniejących zasobów mieszkaniowych w zabyt-

³⁶ Uchwała Nr 96/883/71 z dnia 18.V.1971 PMRN w Lublinie o kompleksowej rewaloryzacji Starego Miasta w Zamościu.

kowych zespołach miejskich w szczególności”³⁷. Jest to stwierdzenie słuszne i mimo upływu tyłu lat wciąż aktualne. Po roku 1968 powołana została przy MZBM — Sekcja Renowacji. Komórka ta była jednak formą pośrednią, nie skryształowaną organizacyjnie i administracyjnie. Dlatego też mając na względzie pomoc miastu, PKZ-y złożyły propozycję utworzenia delegatury ZIOK w Zamościu. Ustalenia podjęte wspólnie z przedstawicielami Zamościa oraz WKZ w dniu 5.VII.1971 r. zakładały powołanie delegatury 30.IX.1971 r. z jednoczesnym podpisaniem umowy na pełnienie funkcji inwestora zastępczego PMRN w Zamościu do roku 1980³⁸. W dniu 30.VIII.1971 r. wysłano do PMRN w Zamościu projekty odpowiednich umów szczegółowych, jednak umowy te nie zostały podpisane i nie podano przyczyn odmowy. Tym samym włączenie się PKZ do prac przygotowania inwestycji jako inwestora zastępczego stało się nieaktualne.

PMRN w Zamościu w grudniu 1971 r. przedłożyło PWRN w Lublinie ponowny wniosek o powołanie Biura do Spraw Renowacji, przez przekształcenie Sekcji Renowacji przy MZBM. W wniosku zakładano, że biuro to sprawować będzie funkcję generalnego inwestora całego procesu rewaloryzacji.

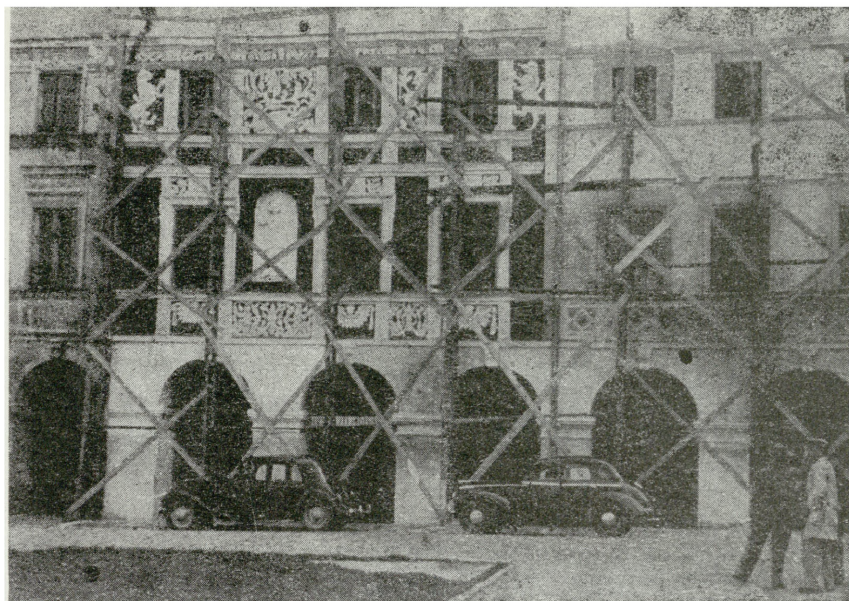
Biuro do Spraw Renowacji zostało powołane z dniem 1.I.1972 r. jako jednostka działająca w ramach organizacyjnych MZBM w Zamościu. Kierownictwo biura powierzono specjalnemu w tym celu powołanemu z-cy dyrektora d.s. Renowacji, który podporządkowany został dyrektorowi MZBM, a pod względem merytorycznym bezpośrednio PMRN w Zamościu. W Biurze utworzono dwa działy: Dział Dokumentacji, Planowania i Sprawozdawczości oraz Dział Realizacji i Nadzoru. Pozostałe czynności związane z działalnością Biura zabezpieczone zostały w ramach ogólnej działalności MZBM. To półowiczne załatwienie, tj. powołanie Biura do Spraw Renowacji przy MZBM, nie dało spodziewanych rezultatów. Okazało się, że umiejscowienie tych zagadnień przy innej instytucji (MZBM) spowodowało niesprawne funkcjonowanie służby inwestorskiej i w konsekwencji było niekorzystne zarówno dla prac inwestycyjnych, jak i pracy samego MZBM. Wobec podjętych prac nad projektem Uchwały Rządu w sprawie kompleksowej rewaloryzacji zabytkowego zespołu Zamościa, powstała pilna potrzeba przygotowania organizacyjnego dla przyjęcia spodziewanych zwiększonych środków finansowych. W związku z tym zaczęto szukać nowych form organizacyjnych dla powołania tym razem samodzielnej dyrekcji inwestycyjnej tylko dla Starego Miasta w Zamościu. W wyniku zapoczątkowanej dyskusji w Radziejowi-

³⁷ Zob. przypis 35.

³⁸ Informacja w zakresie organizacji prac związanych z rewaloryzacją Starego Miasta w Zamościu, PKZ — ZIOK, Warszawa 1972.

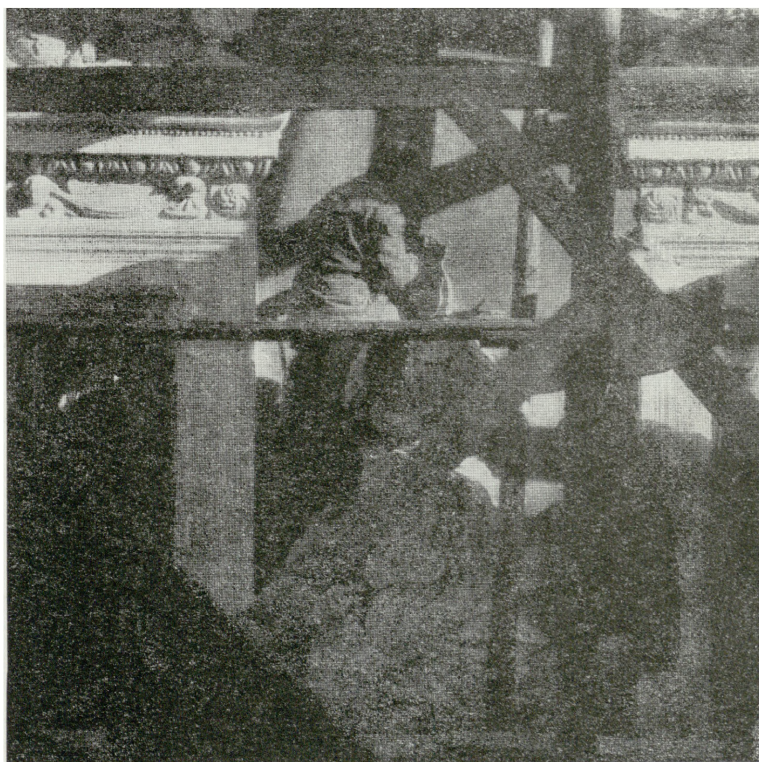
4. Zamość, odbudowa kamienicy przy rynku, stan z 1950 r. (fot. J. Witkiewicz)

4. Zamość, reconstruction works of the house at market-place, state of 1950

5. Zamość, kamienica „Pod Madonną”, prace konserwatorskie przy wystroju rzeźbiarskim, stan z 1951 r.

5. Zamość, dwelling-house called „Under Madonna”, conservation work of decoration elements, state of 1951

cach³⁹, w dniu 14 lutego 1973 r. powzięto Uchwałę PWRN w Zamościu w sprawie powołania Dyrekcji Odnowienia Zabytkowego Zespołu (DOZZ)⁴⁰, jako jednostki budżetowej podległej bezpośrednio PMRN w Zamościu, pełniącej funkcję inwestora zastępczego. W § 1 w p. 2 tej Uchwały został ujęty zakres działania i uprawnień DOZZ: „DOZZ jednoczy w ramach jednej jednostki organizacyjnej wszystkie funkcje dotyczące organizacji procesu inwe-

³⁹ Radziejowice k. Warszawy — 18.I.1973 r.; przewodniczył minister Stanisław Wroński, obecni byli: przewodniczący PMRN w Lublinie Wójcik, prof. J. Zachwatowicz, prof. A. Majewski, przedstawiciele Ministerstwa Gospodarki Komunalnej, m. Zamościa oraz autor tej pracy jako ówczesny dyrektor naczelny PKZ.

⁴⁰ Uchwała nr 156/1210/73 PWRN w Lublinie z dnia 14 lutego 1973; Uchwała Nr 111/517/73 PWRN w Zamościu z dnia 15.II.1973 w sprawie powołania Dyrekcji Odnowienia Zabytkowego Zespołu Miejskiego w Zamościu.

6. Gdańsk, odbudowa kamienic przy ul. Długiej (fot. L. Jabrzemski)

6. Gdańsk, Długa Street, reconstruction works of the houses

stowania i realizacji poprzez programowanie i planowanie przedsięwzięcia, przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej, nadzorowanie robót budowlano-konserwatorskich aż do momentu przekazania gotowych obiektów i urządzeń do użytkowania i eksploatacji". W statucie DOZZ przewidziano utworzenie pracowni projektowej, zrezygnowano natomiast z bezpośredniego wykonawstwa prac konserwatorsko-budowlanych. Powołanie DOZZ w Zamościu było poważnym krokiem ku uporządkowaniu organizacji służb inwestycyjnych. Była to pierwsza zorganizowana, samodzielna jednostka inwestycyjna dla zabytkowego zespołu miejskiego w kraju.

W dniu 31.V.1974 r. została podjęta Uchwała Rady Ministrów w sprawie odnowienia Starego Miasta w Zamościu⁴¹. W § 4 Uchwały zalecono powołanie Dyrekcji Odnowienia Starego Miasta w Zamościu do kierowania całokształtem prac związanych z jego odnowieniem i konserwacją. Dyrekcja ta została powołana w 1974 r. przez wojewodę lubelskiego w oparciu o istniejącą DOZZ.

Wnioski

W celu uporządkowania form organizacyjnych w dziedzinie problemów inwestycyjnych zwią-

zanych z ochroną obiektów zabytkowych proponuje się:

1. Prace organizacyjne związane z przygotowaniem dokumentacyjnym, prawnym, planistycznym i finansowym dla obiektów zabytkowych uznać jako specjalistyczną dziedzinę działalności konserwatorskiej.

2. W organizacji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków powołać zespoły inwestycyjne dla prac budowlano-konserwatorskich prowadzonych z funduszy terenowych i centralnych, uwzględnić możliwość prowadzenia przez te zespoły spraw inwestycyjnych dla innych użytkowników obiektów zabytkowych.

3. Reaktywować w Warszawie Zarząd Inwestycji Obiektów Zabytkowych (ZIOK) jako centralną instytucję do obsługi inwestycyjnej obiektów zabytkowych w stolicy. Zobowiązać ZIOK do prowadzenia informacji, koordynowania i merytorycznego nadzoru nad wszystkimi zespołami inwestycyjnymi służby konserwatorskiej oraz z pozostałymi organizacjami inwestycyjnymi obiektów zabytkowych (Wawel, skanseny, PKZ, dyrekcje odnowienia zespołów staromiejskich itp.).

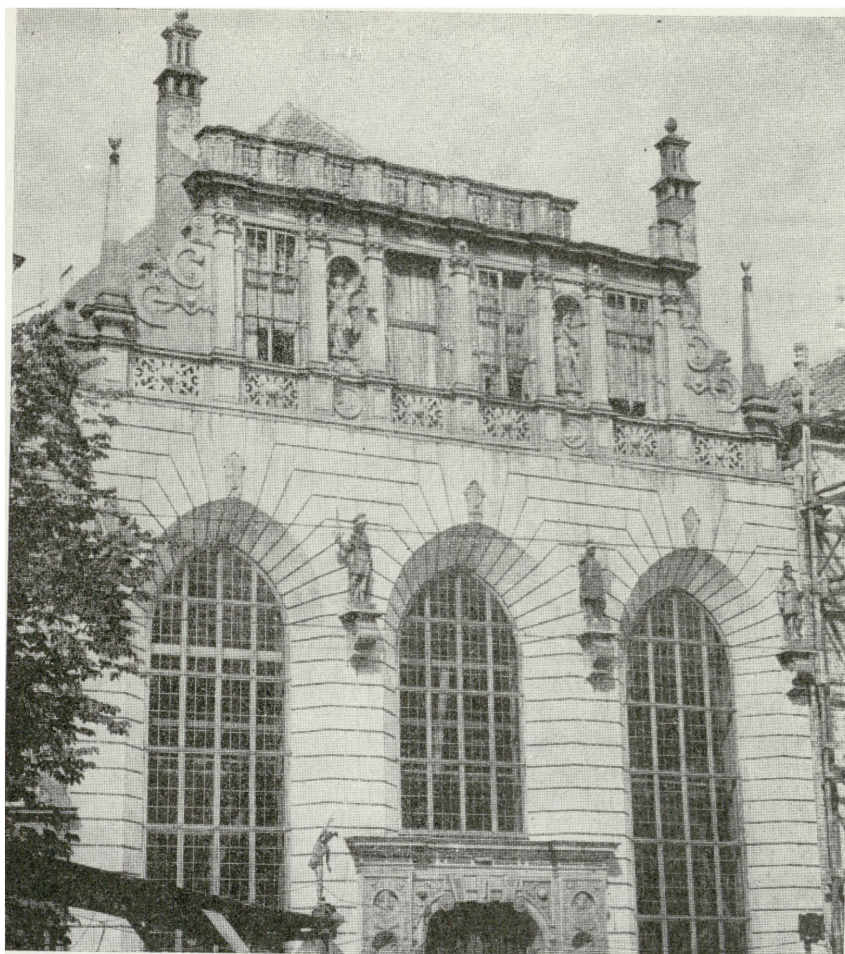
4. Opracować organizację i metody inwestowania związane z rewaloryzacją zespołów staromiejskich.

inż. Tadeusz Polak
Zjednoczenie Budownictwa „Warszawa”

⁴¹ Uchwała Nr 139/74 Rady Ministrów z dnia 31.V. 1974 w sprawie odnowienia Starego Miasta w Zamościu.

7. Gdańsk, odbudowa „Dworu Artusa”, stan z 1951 r.

7. Gdańsk, reconstruction works of the „Arthus Manor House”, state of 1951

THE ORGANIZATION OF INVESTMENT SERVICES FOR CONSERVATION-BUILDING WORKS

The author of the article presents the development of organization of investment services for remedial and building works. Then he proceeds to describe the present situation in this field and postulates changes for the future.

In 1945 the main difficulty lay in the problem of preparation of working plans concerning conservation; it also consisted in the impossibility to find an executor. At that time there existed and functioned offices of provincial conservators of monuments. They were however, unprepared to fulfill the duties. In these circumstances, the institutions that managed works connected with removal of war damage (such as Bureau for Rebuilding of the Capital, Direction of Restoration in Gdańsk, Szczecin and Wrocław) became investors.

This for first time in the history of Polish preservation of monuments historical objects were included in national investment plans. In 1958 provincial restorers of monuments took over the investor's duties. They organized gangs to perform conservation works. In order to lighten the task of conservation service, plenipotentiaries of the minister of culture and art were appointed. Their job was to deal with such problems as preparation of capital expenditure for remedial works (e.g. in Nieborów and Krasieczyn).

However, no specialistic investment service to help provincial conservators has been brought into being until now; this always delayed-conservation works.

The author also reminds that Administration of Investments of Warsaw Monuments, which was active in Warsaw from 1955 till 1968, conducted the remedial works in Wilanów, Łazienki, the Old Town and Radziejowice. The institution performed its duties very

well and that is why its activity was highly appreciated.

In 1968 it was transformed into Administration of Investments of Culture Objects and in 1971 — incorporated in the State Enterprise Studios of Monument Conservation.

In those years investment services arose in various towns, e.g. in Zamość where over 300 million zlotis have been allocated to renovation of monuments in recent years.

Accomplishment of works encountered to the absence of both any qualified conservation service and any investor. After numerous attempts had been made to overcome this situation Direction of Restoration of Monumental Complex in Zamość was called into being in 1973 to organize the process of investment and conduct all the conservation works. It is the first independent investment institution for a municipal complex of monuments in Poland. Its activities are divided into two stages aiming at complete restoration of the town.

According to the author organizational operations in the field of monuments preservation should be considered as a specialistic sphere of conservation activities. Investment bodies for conservation — building works ought to be called into being under the care of provincial conservators of monuments. The author also postulates reactivation of Administration of Investments of Historical Objects as an institution central to the investment service of historical objects. It would control and coordinate activities of all the investment bodies that function within conservation services.